

Ý KIẾN VỀ GIÁ TRỊ VĂN HỌC NGHỆ THUẬT CỦA VÀI ĐẠI BIỂU VĂN HỌC NHẬT BẢN THỜI CẬN ĐẠI (QUA TÁC PHẨM VĂN CHƯƠNG VÀ LÝ LUẬN PHÊ BÌNH VĂN HỌC CỦA HỌ)

Lê Thời Tân

Trường Đại học Thủ đô Hà Nội

Tóm tắt: Bài viết tập trung phân tích ý kiến về giá trị văn học nghệ thuật của hai đại biểu văn học Nhật Bản thời cận đại - Natsume Soseki và Tsubouchi Shoyo. Đây là hai tác gia có những nét tương đồng thú vị trong sự nghiệp – cùng chịu ảnh hưởng sâu sắc văn học Anh, bên cạnh các sáng tác còn viết những công trình văn luận nổi tiếng. Sáng tác và nghiên cứu của cả hai tác gia này đều bộc lộ khá sắc nét quan điểm của bản thân hai nhà văn về hệ giá trị của văn học nghệ thuật trong chính thể văn hóa.

Từ khóa: Giá trị văn học nghệ thuật; Natsume Soseki; Tsubouchi Shoyo; chân- thiện- mỹ

Nhận bài ngày 12.7.2025; gửi phản biện, chỉnh sửa, duyệt đăng ngày 26.9.2025 Liên hệ tác giả: Lê Thời Tân; email: lltan@daihocthudo.edu.vn

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Tại phương Đông cận đại, hiện tượng hi hữu trong giao tiếp văn hóa văn minh Đông Tây đã diễn ra tại Nhật Bản. Nhật Bản vươn mình tiến hành công cuộc Duy Tân, mở cửa cải cách đất nước. Kết quả là người Nhật không những đã tiếp cận được trình độ tiên tiến của văn hóa phương Tây mà đồng thời cũng đã tô đậm và tái dựng được phẩm cách văn hóa dân tộc. Và đó cũng chính là cống hiến của Nhật Bản cho văn hóa nhân loại. Trong bài viết này, chúng tôi tập trung phân tích ý kiến về giá trị văn học nghệ thuật của vài đại biểu văn học Nhật Bản thời cận đại. Do sự phong phú của dữ liệu, bài viết cũng chỉ chọn nói về hai văn hào và là học giả tầm cỡ quốc tế thời Duy Tân Minh Trị là Natsume Soseki và Tsubouchi Shoyo.

2. NỘI DUNG

2.1. Ý kiến của văn hào Natsume Sōseki

Natsume Soseki (夏目漱石 1867 – 1916) người thuộc thế hệ những trí thức tinh anh theo khuynh hướng sáng tạo văn hóa từ cuộc giao lưu văn hóa lớn Đông Tây thời kỳ Minh Trị (Meiji 1868-1912). Hoạt động trong khoảng từ cuối thời Minh Trị đến đầu thời kỳ Đại Chính (Taisho), ông là một trong những người khổng lồ văn học của Nhật Bản hiện đại, người đã tạo ra một ngôn ngữ viết hiện đại phù hợp đến tận ngày nay trong văn học Nhật. Các đệ tử được cho là của Soseki không chỉ bao gồm các nhà văn mà còn cả các học giả, nhà giáo dục và nhân vật văn hóa từ các lĩnh vực khác nhau. Vì vậy ảnh hưởng của Soseki lan rộng ra nhiều lĩnh vực văn hóa, hình thành các giá trị tiêu chuẩn trong giới trí thức từ cuối thời kỳ Taisho đến đầu thời kỳ Showa. Học giả Nhật Jun Tosaka (戸坂 潤 1900-1940) thậm chí khẳng định "văn hóa Soseki" được thành lập ngay từ thừa này. Điều đó cũng có nghĩa là Soseki đã góp phần làm hình thành hệ giá trị văn hóa Nhật Bản. Sự nghiệp văn học của Natsume Soseki (tác phẩm văn chương và trước tác lý luận văn học) cho thấy những quan điểm riêng của ông về giá trị của văn học nghệ thuật, thể hiện cách nhìn riêng của mỹ học Nhật Bản đối các chuẩn Chân-Thiện-Mỹ.

Damien Flanagan, một nhà phê bình người Anh, người đã xuất bản bản dịch tiểu thuyết *Tháp London (Rondonto 倫敦塔, 1905)* của Natsume Soseki đã ca ngợi ông là một nhà văn đẳng cấp thế giới ngang hàng với Shakespeare và Goethe. Theo Flanagan, Soseki không chỉ là đại diện của "văn học Nhật Bản" mà còn là đại biểu cho một nền văn học thế giới khám phá tính phổ quát của con người cũng như tính phổ quát của tâm trí. Natsume Soseki quan niệm giá trị của văn chương là sự vươn mình đến một tâm hồn cao sang (yoyūha, Dư dụ phái) chứ không phải là hạ mình xuống kiểu chủ nghĩa tự nhiên (shizenshugi) tầm thường vốn thịnh hành trên văn đàn Nhật Bản thuở bấy giờ. Natsume Soseki được các nhà phê bình văn học xem là người cùng với Mori Ogai (1862-1922) và Akutagawa Ryunosuke (1892-1927) tạo thành ba cột trụ của nền văn học hiện đại Nhật Bản. Cùng với Mori Ogai và nhất là Masaoka Shiki, Natsume Soseki đi đầu trong phong trào đấu tranh chống chủ nghĩa tự nhiên (shizeshugi) - một khuynh hướng sáng tác theo phong cách thông tục thuần túy (genbun itchi) trong văn học Nhật Bản lúc bấy giờ. Cái đẹp trong văn chương theo Natsume Soseki là ở chỗ sáng tạo những tác phẩm "chan chứa cảm tình khiến người đọc phải bồi hồi xúc động, lưu luyến khó quên, hoặc nói cách khác, đọc một lần rồi thì lời văn nằm lại mãi trong lòng mọi người" [1, tr.417]. Những tác phẩm như *Cánh cửa (Mon, 門 Môn, đăng lần đầu trên báo 朝日新聞 The Asahi Shimbun 1910, bản dịch tiếng Anh The Gate), Người đi đường (Kōjin, 行人 Hành nhân, Đại Thương Thư Điểm 大倉書店 xuất bản, 1914), Trái tim (Kokoro, 心 Tâm, Nham Ba Thư Điểm 岩波書店 xuất bản 1914), Cỏ ven đường (Michikusa, 道草 Đạo thảo, Nham Ba Thư Điểm 岩波書店 xuất bản 1915, bản dịch tiếng Anh Grass on the Wayside), tác phẩm viết dở Sáng và Tối (Meian 明暗 Minh Ám, Nham Ba Thư Điểm 岩波書店 xuất bản 1916, bản dịch tiếng Anh Light and Darkness, bản dịch tiếng Việt Minh ám) đều là những tiểu thuyết tâm lý chân thực hay nhất của Natsume Soseki và cũng là tiểu thuyết tâm lý hay nhất của văn học Nhật Bản từng có viết về đề tài tình yêu với văn phong đẹp kiêu trang nhã, hoa mỹ và lộng lẫy thể hiện một cách trữ tình tình yêu của lớp người trẻ đương thời. [2, tr.254]¹. Là một học giả văn học Anh, Natsume Soseki đã hòa trộn tri thức lý luận văn học của cả phương Đông lẫn phương Tây để tạo dựng lý thuyết văn chương cho Nhật Bản. Những tác phẩm lý luận *Văn học luận (文学論 Bungakuron, Đại Thương Thư Điểm 大倉書店 xuất bản 1907)², Văn học bình luận (文学評論 Bungaku hyoron, Xuân Dương Đường 春陽堂 xuất bản 1909), diễn thuyết Thời khai sáng của nước Nhật Bản hiện đại (現代日本の開化 Gendai Nihon no kaida, 1911, in trong Triều Nhật Giảng Diễn Tập 朝日講演集), Chủ nghĩa cá nhân của tôi (私の個人主義 Watashi no kojinhugi, 1914) quả thực đã "tỏ rõ nỗ lực phi thường của ông trong việc đi tìm bản chất của văn học" [3, tr.280].**

Lý thuyết văn chương của Natsume Soseki tập trung ở các phương diện chính yếu sau: 1)

Trải nghiệm và đánh giá của nhà văn, 2) Quan hệ giữa cuộc sống và các loại hình nghệ thuật, 3) Phẩm cách chân-thiện-mỹ của các hình tượng nghệ thuật, 4) Chức năng giáo dục của nghệ thuật. Trong *Văn học luận (文学論 Bungakuron)*, công trình được coi là trước

¹ Xem phần Masaoka Shiki and Natsume Sōseki chương 9 *The Age of Meiji* sách *A History of Japanese Literature: From the Man'yōshū to Modern Times*, Don Sanderson dịch.

² Bản dịch Anh ngữ *Theory of literature* của Joseph A. Murphy, Đại học Florida, được đưa vào như là một phần của một tập bản dịch lớn do Nhà xuất bản Đại học Columbia xuất bản năm 2008. Tập này có tựa đề "Lý thuyết văn học và các tác phẩm phê bình khác của Natsume Sōseki" (*The Theory of Literature and Other Critical Writings of Natsume Sōseki* do Michael Bourdaghs, Ueda Atsuko và Joseph A. Murphy biên dịch và biên tập).

tác khảo cứu lý luận phê bình văn học có tính chất tổng hợp và hệ thống đầu tiên trong văn học Nhật Bản hiện đại, Natsume Soseki cho rằng văn học có hai tố chất: tri giác và cảm xúc. Tri giác mà không cảm xúc thì đó là tri giác của nhận thức khoa học, cảm xúc mà thiếu tri giác thì đó chỉ mới là sự chuẩn bị cho sáng tác. Ông chống lại trường phái chủ nghĩa tự nhiên trong văn học Nhật Bản lúc bấy giờ - một trường phái vốn chủ trương viết với phong cách thông tục, thiếu dấu ấn tư tưởng và tình cảm của tác giả. Điều cho thấy Natsume Sōseki quan niệm văn chương phải coi trọng giá trị CHÂN hàng đầu. Mà CHÂN trong văn chương không phải là cái “chân” của logic khoa học, đó phải là cái CHÂN LÝ của tâm hồn cá nhân cá thể. Natsume Sōseki khai sinh loại tiểu thuyết Shishōsetsu (私小説 cũng gọi Watakushi Shōsetsu, Anh ngữ dịch "I-novel" hoặc “self-novel”) tạm dịch “tiểu thuyết cá nhân” hay “tiểu thuyết tôi”. Cách dịch của tiếng Trung “心境小说” (tâm cảnh tiểu thuyết, tiểu thuyết cõi lòng) cũng nhấn mạnh tới đặc tính của loại tiểu thuyết này. Trong văn học Nhật Bản đây là một thể loại tự sự được sử dụng để chỉ loại văn học thú tội hay sám hối. Ở tiểu thuyết loại này các sự kiện trong câu chuyện tương ứng với các sự kiện trong cuộc đời của tác giả. Thể loại văn học này đặt lên hàng đầu sự bộc bạch cá nhân. Tiểu thuyết Shishōsetsu tự định nghĩa lại khái niệm "jijitsu (thực tế)", nhấn mạnh điều gọi là "makoto" (chân thành). Người viết Shishōsetsu giới hạn câu chuyện trong "cuộc sống mà tác giả trải qua", phơi phò "thực tế bên trong" và luôn giữ tư thế “tự tham chiếu” bản thân. Không đeo đuổi các sự kiện chung, tiểu thuyết Shishōsetsu tập trung nhấn mạnh vào tình trạng tinh thần thực tế của tác giả.

2.2. Ý kiến của văn hào Tsubouchi Shoyo

Được kích thích bởi công cuộc giao lưu văn hóa phương Tây thời Minh Trị, các nhà văn Nhật Bản đã ra sức xây dựng quan niệm của mình về giá trị của văn học nghệ thuật. Cùng thời với Natsume Sōseki còn có thể kể đến chẳng hạn Tsubouchi Shoyo (坪内逍遙 1859 – 1935). Ông là nhà văn, kịch tác gia, nhà lý luận phê bình văn học và là nhà dịch thuật lớn của Nhật Bản. Đương thời ông nổi tiếng với công trình 小説神髓 Shōsetsu Shinzui (Tiểu thuyết thần tủy - âm Hán Việt, tạm dịch “Cốt tủy của tiểu thuyết”, bản dịch tiếng Anh *The Essence of the Novel*, bản dịch tiếng Việt *Chân tủy tiểu thuyết*)³. Shoyo Tsubouchi là một trong những học giả và nhà văn đã đề công giới thiệu tinh hoa văn học phương Tây vào Nhật Bản. Tsubouchi Shoyo nhấn mạnh rằng giá trị nội tại của tiểu thuyết như một thể loại nghệ thuật là ở chỗ cung cấp cái nhìn sâu sắc về các khía cạnh tâm linh của con người. Tsubouchi Shoyo phê phán kịch liệt phong cách văn học của thời Edo vốn hời hợt trong việc miêu tả cảm xúc của các nhân vật. Dĩ nhiên Tsubouchi Shoyo hết sức đề cao tiểu thuyết Shishōsetsu vì sự bộc bạch sự thực tâm hồn cũng như sự mô tả cố gắng chân xác nhất có thể tâm trí của cái tôi chủ thể tự sự. Tiểu thuyết nói riêng văn chương nói chung không hòng đạt điều gọi là miêu tả thể giới khách quan. Thế giới nào cũng phải là thế giới của một nội cảm. Và do đó cũng chỉ nói đến được các giá trị CHÂN-THIÊN-MĨ khi từ bỏ ước vọng thể hiện sự thật và vẻ đẹp khách quan để quay về với việc trình bày tâm trí có thực, cõi lòng có thực của con người. Sự thành thực nghiệm sinh đó chính là cái ĐẸP của văn chương, là giá trị của văn chương.

³ Dịch giả Trần Hải Yến dịch tác phẩm *Shōsetsu Shinzui* từ bản dịch tiếng Anh. *Shōsetsu Shinzui* được xem là tác phẩm lý luận văn học giống lên tiếng chuông mở màn cho kỉ nguyên mới của tiểu thuyết trong văn học Nhật Bản. Tsubouchi Shōyō nói rõ ngay từ lời tựa tựa cho cuốn sách sách: “Người viết sách này hy vọng thấy được ngày tiểu thuyết nước ta có thể vượt lên tiểu thuyết châu Âu, thấy được tiểu thuyết nước ta cùng âm nhạc, thơ ca và hội họa đôi mới tỏa sáng” (dẫn dịch lại từ bản dịch tiếng Trung tác phẩm của Tsubouchi Shoyo 坪内逍遙《小説神髓》刘振瀛译上海译文出版社, 2010) [4, tr.13].

Coi tiểu thuyết như một thể loại nghệ thuật thực sự, ông phê phán lối văn xuôi chỉ để khuyên thiện trừng ác, phê phán quan điểm cho rằng mục đích chính của tiểu thuyết là nhằm giáo huấn đạo đức. Ông nhấn mạnh giá trị vốn có của tiểu thuyết là ở khả năng cung cấp cho người đọc sự hiểu biết sâu sắc hơn về trải nghiệm của con người. Việc Tsubouchi Shoyo nhấn mạnh tới tính cách chân thực trong tự sự cũng như sự mô tả một cách hiện thực đời sống xã hội của tiểu thuyết nhận được sự hưởng ứng của các nhà văn trẻ, giúp mở ra một kỷ nguyên mới của tiểu thuyết Nhật Bản. Miêu tả chân thực về bản chất con người trong tiểu thuyết theo Tsubouchi Shoyo đó chính là đi sâu vào sự phức tạp của cảm xúc, động cơ và hành vi của con người, thay vì việc phác họa những nhân vật đơn giản minh họa bài học đạo đức (dù trên thực tế như chính ông đã chỉ ra “giáo dục đạo đức” lắm khi cũng chỉ là lời nói sáo để che đậy cho những câu chuyện bạo lực hay dâm tình chiều theo thị hiếu thấp kém). Còn miêu tả chính xác các điều kiện xã hội của tiểu thuyết thì được hiểu là tiểu thuyết phải phản ánh thực tế xã hội với phong tục, quan niệm giá trị cũng như động lực phát triển của bản thân thời đại.

Ở nước ta, cho đến nay Shoyo Tsubouchi vẫn chưa được giới thiệu nhiều. Tuy vậy không phải là không có những bài viết lớn cung cấp những thông tin quan trọng về tác gia này. Trong số đó phải kể đến công trình “*Chân tủy của tiểu thuyết* (Shōsetsu Shinzui) của Tsubouchi Shōyō và “Bàn về tiểu thuyết” của Phạm Quỳnh – cuộc kiếm tìm bản chất và đường đi cho tiểu thuyết Đông Á thời cận hiện đại” của tác giả Trần Hải Yến. Bài viết này in làm lời dẫn nhập cho bản dịch *Chân tủy của tiểu thuyết* của Tsubouchi Shoyo sang tiếng Việt. Bài viết có đoạn nhận định về trước tác văn luận nổi tiếng của Shoyo Tsubouchi: “*Chân tủy của tiểu thuyết* không đặt mục đích phác họa một lịch sử tiểu thuyết, cũng không nhằm trình bày một lịch sử chi tiết về tiểu thuyết Nhật Bản, Tsubouchi Shōyō mượn dữ liệu lịch sử để đi tìm con đường ra đời, bản chất của tiểu thuyết nói chung, và lối thoát cho tiểu thuyết Nhật Bản nói riêng.”. Ngày nay nhìn lại, điều đáng nói không chỉ là ở chỗ thế giới đã chứng kiến lối đi riêng của tiểu thuyết Nhật Bản như thế nào mà quan trọng hơn – thông qua những trình bày của chính Shoyo Tsubouchi về bản chất (“*thần tủy*”) của tiểu thuyết chúng ta có thể nhận định được ra sao suy tư của ông về giá trị của thể loại này hiểu như một phần quan trọng trong toàn thể nền nghệ thuật của nhân loại. Trong bài viết trên, Trần Hải Yến có chỉ rõ Shoyo Tsubouchi sau khi điếm lại lịch sử văn xuôi tự sự Nhật Bản đã đi đến hai kết luận: “Rõ ràng truyện kể trong quá trình phát triển tự nhiên cũng nên dần dần thoát ra khỏi những cốt truyện xa lạ để hướng đến những miêu tả hiện thực về xã hội”, và “khi huyền thoại chuyển hình từ một khuôn lịch sử thành một hình thức giải trí, thì tiểu thuyết bắt đầu”. [5, tr.14-15] Các kết luận đó đồng thời cũng cho thấy Tsubouchi Shoyo thực tế đang nhấn mạnh đến các giá trị Chân-Thiện-Mĩ của loại hình văn chương này ra sao. Có thể thấy “Thoát ra khỏi những cốt truyện xa lạ để hướng đến những miêu tả hiện thực về xã hội” đó chính là giá trị phản ánh sự thật (Chân) của tiểu thuyết. Và khi nói tiểu thuyết bắt đầu “khi huyền thoại chuyển hình từ một khuôn lịch sử thành một hình thức giải trí” thì đó cũng là nói đến chức năng Thiện-Mĩ gắn liền với nhau. Từ “giải trí” ở đây không phải là từ “giải trí” trong cụm từ ngày nay vẫn nói - “văn hóa giải trí đương đại” mà là nói đến cái giá trị cao sâu của nghệ thuật thể hiện ở ý “đem lại cho con người sự thỏa mãn và trau dồi thiên hướng của con người” nói trong đoạn dẫn sau: “Tsubouchi đã khẳng định: “Để lý giải cái gì làm nên nghệ thuật tiểu thuyết, trước hết chúng ta phải định nghĩa bản chất của chính nghệ thuật”, và theo tác giả, “nghệ thuật ở chính bản chất của nó là thứ đem lại cho con người sự thỏa mãn và trau dồi thiên hướng của con người” [5, tr.17].

2.3. Natsume Soseki và Tsubouchi Shoyo trên vấn đề văn học dịch – cũng là chuyện nhìn nhận về giá trị của văn học nghệ thuật

Natsume Sōseki và Tsubouchi Shoyo cả hai đều là những nhà văn tinh thông Anh ngữ.

Tuy vậy có một điểm khác biệt thú vị liên quan đến vấn đề dịch thuật giữa hai tác giả này. Natsume Soseki dường như không dịch tác phẩm văn học Anh nào ra tiếng Nhật, trong lúc Tsubouchi Shoyo lại là một dịch giả lớn của văn học Nhật. Tsubouchi Shoyo là người đã dịch toàn bộ tác phẩm của W.Shakespeare sang tiếng Nhật trong khoảng thời gian từ 1884 đến 1928 (bản dịch Nhật ngữ “Toàn tập Shakespeare” gồm 40 quyển). Và ông vẫn tiếp tục nhuận sắc các bản dịch tác phẩm Shakespeare cho đến tận những năm tháng cuối đời. Ông qua đời gần như cùng lúc với việc xuất bản “Toàn tập Shakespeare – bản hiệu đính mới” (“新修シェークスピア全集”). Bản thân Natsume Soseki như ta đã biết vốn học Khoa tiếng Anh (Đại học Đế quốc Tokyo) và từng lưu học London từ 1900 đến 1903. Truyện vừa “Tháp London” (*Rondonto 倫敦塔*, 1905) lấy bối cảnh thủ đô Anh quốc của ông có bản dịch tiếng Anh của Damien Flanagan *The Tower of London*. Ngoài ra tác phẩm lý luận *Văn học luận* (文学論 Bungakuron) của ông cũng được dịch sang tiếng Anh.⁴ Điều này cũng giống như việc Tsubouchi Shoyo có các công trình được dịch ra tiếng Anh. Điều khác nhau giữa hai nhà văn này như đã nói là ở chỗ trong lúc Tsubouchi Shoyo là một dịch giả tiếng Anh nổi tiếng thì Natsume Soseki dường như không dịch tác phẩm văn học Anh nào ra tiếng Nhật. Câu chuyện sau đây có thể sẽ cho thấy bên cạnh việc đề cao nghệ thuật cao siêu của một số nguyên tác (là điều mà các học giả lý luận phê bình và dịch thuật đều thông cảm) phần nào cũng phản ánh thái độ tiêu cực của Natsume Soseki đối việc dịch văn chương: Sau khi xem bản dịch *Hamlet* (1911) của Shoyo, Natsume Soseki đã phê bình rất gay gắt. Ông nói "Kịch Shakespeare tự bản chất mà nói không cho phép dịch sang tiếng Nhật", "Thay vì làm một dịch giả trung thành các tác phẩm của Shakespeare, giáo sư nên chọn một trong hai khả năng: hoặc bỏ buổi biểu diễn, hoặc trở thành người chuyên thể không trung thành các tác phẩm của Shakespeare để diễn chúng.". Lý do của việc này là "Shakespeare là một nhà thơ, và lời của một nhà thơ có thể vượt ra ngoài lẽ thường", "Tóm lại, kịch của Shakespeare phải dựa vào một giọng điệu đặc biệt, chẳng hạn kiểu như diễn kịch Noh hay xướng ngâm, nhằm tạo ra sự thú vị." [6]. Dù sao đó cũng là quan điểm của riêng Natsume Soseki. Ta chỉ biết rằng nếu Tsubouchi Shoyo mà cũng như Natsume Soseki thì Nhật Bản đã chẳng có “Toàn tập Shakespeare” sớm đến thế. Dịch giả cuốn *Chân tùy của tiểu thuyết* của Tsubouchi Shoyo là Trần Hải Yến viết: “Năm 1935, ở tuổi 77, khi toàn tập Shakespeare do Tsubouchi dịch xuất bản tại Tokyo, ông bực bạch như một lời tự đánh giá: “chỉ công việc này là tôi đeo đẳng cho đến thành quả, còn tất cả những việc khác tôi làm chỉ là một hạt mầm gieo trên đất này” (dẫn theo Keene Donald). Bản thân Tsubouchi khá khiêm nhường, nhưng Keene Donald, tác giả của thiên khảo cứu công phu kỷ nguyên hiện đại của văn chương Nhật Bản, *Dawn to the West*, với mục tiêu làm rõ khát vọng của Tsubouchi Shōyō đã thành hiện thực ra sao, sau cùng đã đi đến nhận xét: Mục đích hoạt động của ông là hiện đại hóa văn hóa Nhật Bản. Suốt đời ông chủ trương: nổi loạn và sáng tạo, lý thuyết và thực hành, hài hòa văn hóa Đông Tây, khai sáng cho công chúng.” [5, tr.8]. Thực ra, các dịch phẩm làm nên bộ phận văn học dịch trong một nền văn học và trên thực tế sự tồn tại của chúng phản ánh một sự tiếp nhận văn học. Rất có khả năng việc Natsume Soseki không dịch và có thái độ tiêu cực đối việc dịch là xuất phát từ quan niệm cao của ông về tiếp nhận văn học nước ngoài. Quan niệm này xét kỹ ra dường như không đồng nghĩa với việc ông coi nhẹ văn học dịch mà thực ra là xuất phát từ một yêu cầu rất cao của ông về tiếp nhận văn hóa nước ngoài, về giá trị của văn học xét như sự biểu hiện văn hóa của mỗi dân tộc. Có thể thấy được phần nào điều đó qua tác phẩm *Văn học bình*

luận (文学評論 Bungaku hyoron) của ông. Trong tác phẩm nổi tiếng này Natsume Soseki bộc lộ một nhãn quan đặc biệt trong việc tiếp cận văn học nước ngoài. Bằng việc phân tích lịch sử văn học Anh thế kỷ 18, Soseki nhấn mạnh rằng muốn hiểu cảm được giá trị của một nền văn học ngoại lai, ta phải hòa mình vào nền văn học đó chứ không thể nhận định nền văn học đó từ bên ngoài với nhãn quan của một người có quan điểm đạo đức và giá trị quan của dân tộc mình. Hòa mình vào nền văn học ngoại lai chính là cố gắng trải nghiệm lại quan niệm cũng như sự biểu đạt các giá trị nghệ thuật CHÂN-THIỆN-MỸ của dân tộc khác.

3. KẾT LUẬN

Giá trị văn học - nghệ thuật là một đại đề tài của triết học, mỹ học nói chung, lý luận văn học nghệ thuật nói riêng. Trải qua trường kì nghiên cứu, tranh biện các học giả Đông Tây nhìn chung đều đi đến nhận định hệ giá trị của văn học nghệ thuật kết tinh ở ba chữ Chân-Thiện-Mỹ. Khác biệt quan điểm chỉ thể hiện ở cách hiểu về mỗi khái niệm và mối liên hệ giữa các khái niệm Chân-Thiện-Mỹ làm nên hệ giá trị văn học nghệ thuật mà thôi. Bài viết này là một cố gắng diễn giải và phân tích ý kiến về giá trị văn học nghệ thuật của hai đại biểu văn học Nhật Bản thời cận đại - Natsume Soseki và Tsubouchi Shoyo. Đây là hai tác gia có những nét tương đồng thú vị trong sự nghiệp – cùng chịu ảnh hưởng sâu sắc văn học Anh, bên cạnh sáng tác còn viết những công trình văn luận nổi tiếng. Sáng tác và nghiên cứu của cả hai tác gia này đều bộc lộ sức nét quan điểm của cá nhân về giá trị của văn học nó riêng, nghệ thuật nói chung. Chính điều đó gợi ý và tạo thuận lợi cho chúng tôi mạnh dạn tìm hiểu đề tài này.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ishida Kazuyoshi. (1973). *Nhật Bản tư tưởng sử (Nihon shisoshi)*, tập II. Bản dịch của Chân Vũ Nguyễn Văn Tần, Phủ quốc vụ khanh đặc trách văn hóa xuất bản. Sài Gòn.
2. Suichi Kato. (1997). *A History of Japanese Literature: From the Man'yōshū to Modern Times*. Psychology Press.
3. *Một trăm nhà lý luận phê bình văn học thế kỷ XX* (2002). Trung tâm Khoa học Xã hội và Nhân văn quốc gia, Viện Thông tin Khoa học Xã hội, Hà Nội.
4. 坪内逍遥 《小说神髓》 刘振瀛译上海译文出版社. (2010). (Bình Nội Tiêu Dao, *Tiểu thuyết thần tủy*. Lưu Chân Doanh dịch, Thượng Hải dịch văn xuất bản xã).
5. Tsubouchi Shoyo. (2013). *Chân tủy của tiểu thuyết*. Trần Hải Yến dịch. Nxb Thế giới, Hà Nội.
6. "Tiên sĩ Tsubouchi và Hamlet" trong "Toàn tập tác phẩm của Soseki", Tập 16, Nham Ba Thu Diêm (Iwanami Shoten) xuất bản.

OPINIONS ON THE VALUE OF LITERATURE OF SOME REPRESENTATIVES OF MODERN JAPANESE LITERATURE

Summary: *This article focuses on the literary and artistic values of two prominent figures in modern Japanese literature: Natsume Soseki and Tsubouchi Shoyo. The creative careers of these two writers have interesting similarities - both were deeply influenced by English literature and, in addition to their literary works, they also wrote famous literary essays. Their works and books on literary theory clearly express their own views on the value system of literature and art in the broader cultural context.*

Keywords: *Literary value, Natsume Soseki, Tsubouchi Shoyo, Truth-Goodness-Beauty.*